

РІШЕННЯ

Антикризового штабу стійкості економіки в умовах війни

Забезпечення стійкості економіки

в умовах ескалації повномасштабної війни

м.Київ

01.10.2026 р.

За участю представників центральних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, Національної академії наук України, структурованих об'єднань та організацій промисловців, підприємців, роботодавців, профспілок, об'єднаних територіальних громад проведено розширене засідання Антикризового штабу стійкості економіки в умовах війни (АШ) та Правління Українського союзу промисловців і підприємців на тему: **«Подолання кризових тенденцій ресурсного забезпечення соціально-економічної та оборонної стійкості»**.

Під час засідання АШ основну увагу було приділено розгляду таких питань:

- внутрішні джерела для економічного відновлення та розвитку,
- відновлення пошкоджених активів і виробництва, компенсація збитків бізнесу,
- удосконалення механізмів кредитування та страхування воєнних ризиків,
- збереження та розвиток трудового потенціалу.

Ціна війни зростає, більшість секторів економіки залишається під ризиком подальших втрат через нарощування масштабів знищення транспортної, логістичної, промислової та соціальної інфраструктури України внаслідок ескалації російських повітряних атак.

Водночас в Україні посилюються ризики економічної стагнації на тлі зростання потреби у зовнішньому фінансуванні, скорочення виробництва та ескалації атак росії на цивільну, енергетичну й промислову інфраструктуру.

За січень–серпень 2026 року Україна імпортувала товарів майже на \$66,3 млрд, тоді як експорт становив понад \$26,6 млрд. Тобто, дефіцит торгівлі наблизився до \$40 млрд.

Водночас державний та гарантований державою борг станом на 31 липня становив \$214,18 млрд. При цьому до повномасштабного вторгнення російського агресора його обсяг становив близько \$98 млрд.

Логістична ситуація в Україні дещо покращилася порівняно з вереснем, однак експорт усе ще стримують наслідки атак на портову інфраструктуру та зростання ризиків для морських перевезень. Це обмежує можливості експортерів, насамперед виробників сільгосппродукції, ГМК забезпечувати оперативні поставки наявної продукції:

- у серпні поточного року на експорт було поставлено лише 981 тис. тонн зерна, що в 2,5 рази менше, ніж у серпні торік.
- Україна може завершити 2026/27 маркетинговий рік із 8-11 млн тонн перехідних залишків зерна, тоді як у звичайні роки цей показник становить близько 2 млн тонн.
- Експорт соняшникової олії з України у 2026/27 МР може залишатися приблизно вдвічі нижчим за звичайні обсяги через пошкодження портової та складської інфраструктури і проблеми з відвантаженнями у Чорному морі.
- Українські аграрії ризикують скоротити площі озимих культур більш ніж на 1 млн га через нестачу обігових коштів.

ГМК залишається другим джерелом валюти в країні, забезпечуючи понад 70 тис прямих робочих місць і 250 тис у суміжних галузях. У серпні металургійне виробництво скоротилося на 30–40% через зупинку морського експорту, квоти ЄС на імпорту української сталі, вимоги СВАН та втрату виробничих потужностей найбільших металургійних підприємств внаслідок посилення російських обстрілів. За 8 місяців експорт залізної руди скоротився на 27% у річному вимірі, довгого прокату — на 45,8% за 8 місяців, плоского — на 45% м./м. У серпні експорт напівфабрикатів упав на 76% м./м., а експорт чавуну Україна припинила повністю.

Вересневі удари агресора також свідчать про те, наскільки гостро постає питання фізичного захисту для цифрової інфраструктури.

Антикризовий штаб стійкості економіки в умовах війни неодноразово наголошував на необхідності мати чіткий план дій уряду на випадок дефіциту зовнішнього фінансування, із визначенням першочергових комплексних заходів з більш активного використання внутрішніх можливостей для підтримки виробництва, експорту, зайнятості та внутрішнього ринку, зокрема через удосконалення системи кредитування у банківському секторі, удосконалення механізмів компенсації воєнних збитків бізнесу.

Окремі кроки вже почали реалізовуватися, але здебільшого вони мають точковий характер та загалом технічні регуляторні зміни, що мають обмежені можливості для здійснення вагомego впливу на розвиток промислового виробництва.

- Зважаючи на порушення логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції внаслідок обстрілів Національний банк

встановив особливості врахування застави у вигляді продукції агропромислового виробництва, які, зокрема, передбачають: збільшення коефіцієнта ліквідності застави такої продукції з 0,4 до 0,75; надання банкам права визначати вартість застави продукції відповідно до її фактичних залишків, що утворилися станом на дату розрахунку кредитного ризику; збільшення загального строку дії кредитного договору з такою заставою з 12 до 18 місяців.

- Кабінет Міністрів України 06.08.2026 ухвалив постанову № 1004 про внесення змін до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28 (зі змінами). Також у серпні внесено зміни до Порядку надання державних гарантій на портфельній основі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 723 (зі змінами), а у вересні – запроваджено зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 29.04.2026 № 594, якими розширено можливості пільгового кредитування для компаній середнього та великого бізнесу.
- 17.09.2026 розширено умови компенсаційних програм на базі Експортно-кредитного агентства з урахуванням потреб бізнесу, якими передбачено: збільшення з 3 млн грн до 5 млн грн ліміту державної компенсації частини страхових премій за договорами добровільного майнового страхування від воєнних ризиків; розширення об'єктів покриття, зокрема на пальне (для розпорядників акцизних складів), автотранспорт для перевезення чи зберігання пального, сільськогосподарську техніку, а також вантажівки та причепа вагою понад 7,5 тонни; поширення території покриття програми компенсації вартості знищеного чи пошкодженого майна на місто Київ та Київську область.

АШ розцінює як актуальний, позитивний крок ініціативу Мінекономіки щодо створення спеціального фонду для компенсації збитків бізнесу, який має розширити можливості великих підприємств для відновлення пошкоджених активів і виробництва та передбачатиме поєднання державної компенсації, добровільного страхового покриття та перестрахування. Як передбачається, запропонований підхід має розширити можливості захисту як малого та середнього, так і великого бізнесу, але перспектива безпосереднього ув'язування наповнення державної частки його джерел за рахунок збільшення податкового навантаження бізнесу потребує окремого прогнозу та оцінки наслідків для економічного відновлення, особливо враховуючи реальні терміни запуску цього механізму на практиці та можливості бюджету.

У проєкті Державного бюджету на 2027 рік вже закладається потреба у зовнішньому фінансуванні на рівні \$62,7 млрд. При цьому значна її частина наразі не має чітко визначеного джерела покриття. Деякі надходження, що передбачені в бюджеті 2027, базуються на змінах податкового законодавства, що ще не були навіть розглянуті парламентом.

При цьому 17 вересня Правління НБУ ухвалило рішення збільшити облікову ставку до 16,0% річних. Отже, реальна процентна ставка (за мінусом інфляції) досягла +7,9%. Станом на вересень це є найвищим в Європі рівнем реальної ставки, що не сприятиме розвитку банківського кредитування на ринкових засадах в умовах більш екстремальних викликів для ведення бізнесу.

На кінець червня 2026 року кредити займали лише 35% в структурі активів банків (в 2019 році було 52%). Водночас обсяг коштів у депозитних сертифікатах НБУ, розміщених в українських банках станом на 1 серпня 2026 року становив 678,6 млрд грн.

За підсумками розгляду питань порядку денного під час засідання, висловлених пропозицій учасниками заходу АШ пропонує:

КМУ

1. З огляду на відсутність результатів розгляду у Верховній Раді України Програми діяльності Кабінету міністрів України здійснити адаптацію її пріоритетних напрямків через визначення першочергових комплексних заходів з реагування на ескалацію ударів російського агресора проти цивільної інфраструктури, логістичного комплексу, транспорту, критичних об'єктів забезпечення життєдіяльності, важливої інфраструктури та балансування майбутніх бюджетних потреб відповідно до Проекту Закону про Державний бюджет України на 2027 р. (№16000 від 15.09.2026) у Плані пріоритетних дій Уряду на 2026 рік, що готується.

2. Передбачити у Плані пріоритетних дій Уряду на 2026 рік прийняття нормативного акту щодо затвердження переліку комплексних оперативних заходів з метою зменшення втрат українських експортерів, насамперед найбільш експортоорієнтованих галузей економіки, відновлення, диверсифікації експортної логістики та розширення доступу до фінансових ресурсів (фактично блокування морських портів відбувається з 22.07, а єдиного узгодженого алгоритму узгоджених дій наразі не визначено), що має, зокрема у секторальному розрізі передбачати:

2.1. АПК

2.1.1 Механізми компенсації втрат за логістику (оцінка вартості логістики української пшениці до експортного порту на осінь 2026 року: порт Одеса \$25-30/т; польський кордон, порт Гданськ -близько \$100/т) ;

2.1.2 Підготовку механізму часткової компенсації процентних ставок за кредитами, джерел ресурсів для проведення осінньо-весняних польових робіт (за наявними оцінками, від початку проблем із портами аграрії залучили 21 млрд грн кредитів, з яких 6,3 млрд грн – за програмою «5-7-9%». Водночас для покриття наявних потреб на осінню посівну аграріям потрібно близько 200 млрд грн, а навесні ще понад 300 млрд грн).

2.1.3 Заходи з мінімізації впливу зростання вартості палива на забезпечення здійснення усього циклу польових робіт через коливання світових цін на нафту, зростання внутрішнього податкового навантаження, потреби у фізичній захисті сховищ та АЗС від повітряних атак тощо з метою зниження витрат сільгоспвиробників.

2.1.4 Проведення товарних інтервенцій з метою викупу у сільськогосподарських підприємств пшениці для розміщення на захищених об'єктах Державного агентства з управління резервами, Аграрного фонду України;

2.1.5 Прискорення врегулювання з Європейським Союзом найбільш нагальних питань скасування квот на імпорт з України агропродукції та підтримки вільного транзиту українського експорту для постачання за межі ЄС.

2.2. ГМК

2.2.1 Заходи із збільшення міжнародної підтримки для здійснення впливу на рф у відновленні роботи портів Одеси і морського експортного коридору;

2.2.2 Активізація переговорів з ЄС на тлі ескалації ударів на знищення вітчизняної металургії щодо скасування застосування вимог СВМ та імпортних квот для України;

2.2.3 Більш активне застосовування інструментів торговельного захисту внутрішнього ринку проти імпорту продукції металургії, що постачається за неринковими цінами, надання дієвої допомоги суб'єктам підприємництва у підготовці аргументації щодо порушення антидемпінгових розслідувань стосовно імпорту литих виробів.

2.2.4 Забезпечення пріоритетного доступу підприємств до використання локомотивів АТ «Укрзалізниця» у прифронтовій зоні для організації вивезення продукції;

2.2.5 Розгляд питання щодо Створення Спеціального фонду відновлення сталевих галузі за аналогією з фондом відновлення енергетики за сприяння міжнародних фінансових організацій.

2.2.6 Забезпечення прозорого механізму повернення експортерам податку на додану вартість.

2.3 Портова інфраструктура

2.3.1 Запровадження окремого пріоритетного підходу до проєктів відновлення пошкоджених активів критичної портової інфраструктури в системі публічних інвестицій DREAM та формування механізмів їх фінансування ще під час воєнного стану.

2.3.2 Впровадження спеціального тимчасового порядку затвердження фінансових планів підприємств критичної інфраструктури, який дозволяв би погодження планового збитку у випадках, коли його

причини документально підтверджені наслідками бойових дій, зупинкою операційної діяльності або іншими обставинами воєнного характеру, із одночасним затвердженням антикризового плану та заходів щодо відновлення фінансової стійкості.

2.3.3 Спільне з ТПП України напрацювання окремих методичних підходів щодо засвідчення форс-мажорних обставин для підприємств морської та портової галузі.

(На практиці відсутність належного документального підтвердження причин неможливості виконання зобов'язань створює для значної кількості портових операторів, експедиторів, вантажовласників та інших учасників логістичного ринку суттєві ризики під час розгляду спорів у судах та міжнародному арбітражі. Є необхідним визначення прозового галузевого механізму підтвердження причинно-наслідкового зв'язку між конкретними воєнними подіями та неможливістю виконання договірних зобов'язань підприємствами.)

2.3.4 Розширення критеріїв програми «5-7-9 %» на підприємства критичної інфраструктури державного сектору або, як альтернативу, створення окремого аналогічного механізму стимулюючого кредитування на період воєнного стану та відновлення для великих підприємств критичної інфраструктури, які забезпечують функціонування стратегічно важливих для держави об'єктів та мають значні потреби у фінансуванні відновлення, резервної генерації, модернізації обладнання та підвищення стійкості, однак через масштаб підприємства не можуть скористатися одним із державних інструментів доступного кредитування програми «5-7-9%».

2.4 Галузь електронних комунікацій

2.4.1 Розробка галузевої програми інженерного захисту серверного й мережевого обладнання операторів і дата-центрів, що включатиме такі напрямки:

- Визначення на державному рівні окремого практичного напрямку захисту електронних комунікацій і дата-центрів *(відповідальний координатор, строки, джерела фінансування та зрозумілі умови участі для представників ринку ринку. Пріоритет слід визначати за наслідками втрати об'єкта для життєво важливих послуг, а не лише за розміром чи формою власності компанії. Потрібні дієвий аварійний доступ до інфраструктури, скорочення дублюючої звітності та швидке вирішення міжоператорських проблем).*

- Проведення інвентаризації потенційно придатних підземних та заглиблених приміщень, зокрема колишніх промислових об'єктів, їхнє професійне обстеження та добір пілотних майданчиків. *(Доступ бізнесу до придатних державних і комунальних приміщень має відбуватися за прозорою процедурою, із дотриманням правил оприлюднення чутливих технічних деталей).*

- Поєднання інженерного захисту, територіального резервування, незалежності джерел живлення і маршрутів та перевірку відновлення. *(Допомога не повинна бути доступною лише найбільшим гравцям. Для малого й середнього оператора потрібні доступні проєктні рішення та можливість співфінансування захисних робіт, резервних майданчиків і релокації).*

2.4.2 Перевірка наявності інформації про критичні об'єкти, що оприлюднюється в реєстрах, майданчиках державних закупівель та інших відкритих джерелах. *(Там, де є обґрунтований безпековий ризик, потрібно застосувати нормативно-правові, точкові обмеження доступу).*

3. КМУ, НБУ

При внесенні змін до Проєкту Державного бюджету на 2027 рік у частині опрацювання комплексної моделі убезпечення бізнесу від воєнних ризиків, яка передбачатиме поєднання у спеціальному фонді державної компенсації, добровільного страхового покриття та перестрахування, більш ретельно оцінити реальні строки впровадження та ресурси його поповнення за рахунок збільшення податкового навантаження на бізнес, розширивши параметри державних інструментів, зокрема через випуск цільових державних цінних паперів, та задіяння додаткової зовнішньої фінансової допомоги.

**Президент УСПП,
співголова Національної тристоронньої
соціально-економічної ради,
Прем'єр-міністр України 2001-2002**

А.К.Кінах